

Udendørsarbejde og hudkræft

Hudkræft er et overset arbejdsmiljøproblem. Tagdækkere, vejarbejdere, stuktører, renovationsarbejdere, jord- og betonarbejdere og andre udendørsarbejdende udsættes i sommerhalvåret for en massiv ultraviolet stråling, der giver større risiko for udvikling af hudkræft.

Af Ole Wugge Christiansen

Kasper Grandahl, der er overlæge på Arbejds- og Socialmedicinsk Afdeling på Holbæk Sygehus gennemførte i årene 2016–19 et forskningsprojekt blandt cirka 500 danske arbejdere. Projektet påviste, at faggrupper med udendørsarbejde i sommerhalvåret udsættes for UV-stråling fra solen, som langt overskrider de anbefalede mængder.

Kasper Grandahl var oplægsholder på AAA's årsmøde i maj 2021.

Han fremlagde her resultaterne fra et ph.d-projekt med titlen: „Eksposering for solar ultraviolet stråling, solbeskyttelsesadfærd og solskader i huden hos danske arbejdere“.

Hans konklusion er entydig:

– Det er et overset arbejdsmiljøproblem, at udendørsarbejdere eksponeres for høje niveauer af UV-stråling og har en øget risiko for udvikling af solskader i huden.

AAA Info udgives af:
Aktionsgruppen
Arbejdere Akademikere
Klubhuset
Dortheavej 39
2400 København NV

aaa@aktionsgruppen.dk
www.aktionsgruppen.dk

Redaktører:
Janne Hansen
Anne Richter

Redaktionsgruppe:
Medlemmer af AAA og SAA

Søsterorganisation i Århus:
SAA – Samarbejdet
Arbejdere Akademikere
v. John Graversgaard
Tlf. 2720 7290
graversgaard@youseepost.dk
3F Transport Logistik og Byg
Sommersvej 5
8210 Århus V

– Selv om der i 2014 skete en anerkendelse af arbejdsbetinget hudkræft, er der tale om en underrapporteret sygdom, sagde Kasper Grandahl.

Utilstrækkelig beskyttelse

Problemet bliver ikke mindre af, at solbeskyttelse er utilstrækkelig på arbejdspladserne:

– Danske udendørsarbejdere bruger sjældent eller aldrig solbeskyttelse i arbejdstiden – de undgår ikke solen omkring middagstid, som er den mest effektive solbeskyttelse, pointerede han.

Hudkræft er en af de mest udbredte kræftformer i Danmark – den udgør cirka 40 procent af alle kræfttilfælde. Knap 350 danskere døde af hudkræft i årene 2011-2015 – heraf tegner modermærkekræft (malignt melanom) sig for langt de fleste.

Overstiger tidligere estimater

Grandahls undersøgelse viste, at den samlede mængde af UV-stråling hos udendørsarbejdere langt oversteg tidligere estimater. Højdespringere i målingen var især tagdækkere, mens vejarbejdere, stuktører, jord- og betonarbejdere og kloakarbejdere fulgte efter som næstmest udsatte arbejdsgrupper. Derefter fulgte i rækkefølge: stilladsarbejdere, renovationsarbejde-

re, landmålere, gartnere, postarbejdere, murere og maskinoperatører.

Samtlige faggrupper lå over det tidligere estimat, der er lavet for danske udendørsarbejdere. Kun havnearbejdere og tømrere lå under det tidligere estimat.

Flere med forstadie til kræft

Undersøgelsen påviste også en hyppigere forekomst af aktinisk keratose, der er et forstadie til hudkræft, hos udendørsarbejdere end hos indendørsarbejdere – nemlig hos én ud af ti udendørsarbejdere. For indendørsarbejdende er tallet én ud af tyve.

Blandt undersøgelsens deltagere blev to diagnosticeret med hudkræft. Den lave forekomst forklarede Kasper Grandahl med deltagernes alder:

– Ikke-melanom hudkræft (dvs. ikke modermærkekræft, red.) er oftest en forsinket effekt af udsættelse for UV-stråling, der først opstår omkring eller efter pensionsalderen, sagde han.

Gennemsnitsalderen for deltagerne i undersøgelsen var 48 år.

Kasper Grandahl fortalte, at undersøgelsen formentlig vil blive fulgt op om 10–15 år for at se, hvordan forekomsten af kræft i deltagergruppen har udviklet sig. ●

Arbejdstilsynet om solbeskyttelse ved udendørs arbejde:

Et EU-direktiv (89/656/ØF) fastslår, at personlige værnemidler er påkrævet ved udsættelse for solens uv-stråler, under særlige vilkår.

Det vil sige, at arbejdsgiveren er forpligtet til at stille solcreme til rådighed, hvis arbejde i direkte sollys ikke kan undgås.

Forsigtighed eller evidens er ikke et enten-eller

Krav om evidens er centralt i Den nationale strategi for arbejdsmiljøforskning, som beskæftigelsesministeriet lagde fast i efteråret 2020. Men selvom evidenskrav bruges til at presse forsigtighedsprincipper i arbejdsmiljøet, er det ikke nødvendigvis entydigt eller dårligt.

Af Ole Wugge Christiansen

På AAA's årsmøde i maj diskuterede deltagerne også et andet centralt tema: Om der er en modsætning mellem brug af forsigtighedsprincipper versus evidenskrav i arbejdsmiljøkampen.

Klaus T. Nielsen, lektor i Arbejdsliv ved Center for Arbejdslivsforskning på RUC, og Allan Pleman, arbejdsmiljøkonsulent i Prosa, holdt til diskussionen om udvikling fra forsigtighedsprincipper til krav om evidens inden for arbejdsmiljø.

Baggrunden er pointeringen af evidenskrav blandt andet i Den nationale strategi for arbejdsmiljøforskning, fremlagt af Beskæftigelsesministeriet i oktober 2020.

En central formulering i strategipapiret siger, at „... ny viden, der skabes, skal understøtte en generel ambition om, at viden på arbejdsmiljøområdet skal bevæge sig i en evidensbaseret retning“.

Ikke alt kan gøres op i evidens

Klaus T. Nielsen lagde ud med at sige, at selv om der nu er en tendens til, at forsigtighed bliver trumfet af krav om evidens, så er evidensbegrebet ikke entydigt.

Betoningen af evidenskrav lægger sig på den ene side ind i en samfundsforståelse, hvor tal, excel-ark og new public management spiller en stadig større rolle. Men en lang række centrale samfundsspørgsmål er på den anden side meget svære at måle, veje og gøre op i tal:

– Færdselslovens betydning for trafikssikkerhed kan eksempelvis ikke gøres op i evidens, selv om almindelig sund fornuft tilsiger, at den enorm.

På samme måde er der meget begrænset evidensbaseret viden om eksempelvis Arbejdstilsynets betydning for arbejdsmiljøet, selvom vi ved, det er vigtigt. Mange steder er kravet om evidens nærmest latterligt, sagde han.

Ingen autoritativ definition

Evidens defineres sprogligt som kendsgerninger, der fremlægges til støtte for en forklaring eller sammenhæng, for-

klarede Klaus T. Nielsen. Og evidensbaseret viden bygger på fakta og viden, der er opnået ved empirisk forskning.

Men selv i Den nationale strategi for arbejdsmiljøforskning modificeres sandhedsværdien af evidens i et bilag, hvor det bl.a. hedder: „Der findes ikke én autoritativ definition på evidens i den videnskabelige litteratur“.

– Bilaget laver en opdeling i tre evidensstyper på arbejdsmiljøområdet. Men de opløser nærmest begrebet:

For det første forskning i årsagssammenhænge, for det andet forskning i virkemidler og for det tredje forskning i implementering og udbredelse. Men den opdeling refererer mere til hvad man kan forske i, end til evidens, sagde Klaus T. Nielsen.

Ikke et problem i sig selv

– Problemet er ikke evidens i sig selv – jeg er eksempelvis meget glad for

den evidensforskning, der er om medicin. Og evidens er også blevet brugt som løftestang for arbejdsmiljø i mange sammenhænge. Problemet er, hvad der måles på, ikke tallene i sig selv, sagde han.

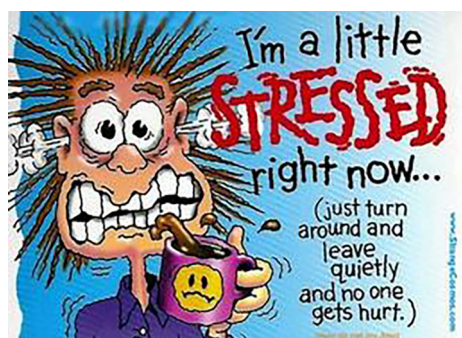
– Et problem med evidenskrav er, at der for eksempel inden for det psykiske arbejdsmiljø er mange problemer, hvor det er rigtig svært at etablere evidens via tal. Men det er alligevel nødvendigt at handle – alene ud fra forsigtighedshensyn.

– Et andet problem er, at evidens er mindre synlig og åbenbar, hvis kompleksiteten vokser. Det gælder for eksempel når mængden af faktorer inden for det psykiske arbejdsmiljø er stor, eller hvis der er mange forskellige kemiske stoffer til stede i samme miljø.

Evidenskrav vil derfor gå særligt hårdt ud over områder med komplekse problemfelter, hvor der ikke kan etableres umiddelbar og simpel evidens, sagde han.

– Endelig er det også et problem, at der et evidenshierarki inden for forskningen. Idet bestemte forskningsmetoder tillægges meget stor værdi, mens andre metoder nærmest opfattes som værdiløse.

Kvantitative resultater vægtes generelt højere end kvalitative. Forskning med „blødere“ evidens har en tendens til at blive udelukket, sagde han.

– Evidens er ikke i sig selv et problem. Det er godt, når problemer kan underbygges med evidens – men man skal altid huske, at forståelsen af evidens aldrig er tømt for diskussion eller politisk vurdering. Der vil altid være kamp om forståelsen af videnskabelige resultater, sagde han.

Skærmdirektiv trumfede ny vejledning

Allan Plemans del af oplægget handlede især om reguleringen af arbejdsmiljøet. Han tog udgangspunkt i et konkret eksempel på, hvordan overgangen fra forsigtighedsprincipper til evidens er sket i de sidste årtier:

– Arbejdet ved skærme er eksploderet, men det er antallet af skader ikke, sagde han.

– Det skyldes, at det, vi laver ved skærmene, har ændret sig – tidligere var arbejdet mere intensivt, for eksempel afskrift efter bånd. Den slags arbejde er forsvundet. I dag er det mere almindeligt, at man skal tænke, før man taster, og at der bliver læst meget på skærm, sagde han.

– Mobile enheder har dog skabt nye problemer. Især kommunale arbejdsgivere har klaget over påbud i plejesektoren efter et gammelt skærmdirektiv, sagde han.

Arbejdstilsynet tog blandt andet på den baggrund initiativ til at tilbagekal-

de en ældre vejledning for skærmarbejde – med henvisning til mangel på videnskabelig litteratur om skærmarbejdets skader.

Man havde dog overset, at bekendtgørelsen bygger på et skærmdirektiv fra EU, og det ville være retsstridigt ikke at administrere efter de gældende bestemmelser. Derfor endte sagen alene med en ændret formulering af, hvornår skærmdirektivets bestemmelser trådte i kraft.

Mindre og diffuse problemer overses

Klaus T. Nielsen fortalte derefter, hvordan indførslen af de såkaldte risikobaserede tilsyn har fungeret. Da de blev indført i 2011 blev 55 procent af alle stikprøver rettet mod virksomheder og brancher, hvor der var forventninger om arbejdsmiljøproblemer. Resten – 45 procent – blev udtaget tilfældigt. I 2016 blev de tal ændret til 80/20. Begrundelsen var at myndighedsindsatsen derved kunne blive mere effektiv.

Men, pointerede Klaus, flest mulige påbud giver ikke nødvendigvis den bedste og mest effektive indsats på tværs af arbejdspladser.

– Det giver fokus på tunge problemer, mindre eller mere komplekse problemer bliver overset. Og der er intet tilsyn med arbejdspladser, der rubriceres som „andre“, sagde han.

Det er et problem, der fortsætter med den Trepartsaftale om nye mål for arbejdsmiljøet, der blev vedtaget i december 2020.

– Fokus har været på at udpege brancher, der bidrager mest til udvalgte arbejdsmiljøsmål. Men det betyder, at små brancher har svært ved at blive udpeget. Der findes også mange jobgrupper, der har helt andre typer arbejdsforhold, end de udvalgte, pointerede han.

Evidens eller ej:

Arbejdsmiljø vil altid være en politisk kampplads

Arbejdsmiljøkampe starter aldrig med evidens, men med at folk råber op om problemer, siger Thora Brendstrup, speciallæge i arbejdsmedicin og deltager i AAA's årsmøde.

Af Ole Wugge Christiansen

– Helt grundlæggende handler arbejdsmiljøforskning om først at indse og indkredse en problemstilling og derefter begynde at udvikle viden og forskning om den. Det handler typisk om problemer, der rejses på arbejdspladser eller i aktivistkredse som for eksempel AAA. Derefter går der ofte 15 til 20 år, før der er udviklet så meget evidens, at man mere entydigt kan tale om videnskabeligt bevis, siger Thora Brendstrup, der er mangeårigt medlem af AAA.

– Forskning baserer sig altid på mistanker. De første resultater lyder typisk: „Noget tyder på, men kræver mere forskning“. Det har man eksempelvis set med organiske opløsningsmidler, men også med stress: At meget tyder på at langvarig stresspåvirkning øger risikoen for depression og sandsynligheden for hjerte-kar-sygdomme.

– Man kan næsten ikke andet end grine, når man over 15 år efter diskussionen om psykisk arbejdsmiljø dukkede op, ser NFA dokumentere det, der har været kendt, og som vi har påstået i mange år, siger hun.

Skubber krav om evidens altid forsigtighedsprincipper i baggrunden indenfor arbejdsmiljøområdet?

– Ja, det kan man godt sige. For det handler jo om, hvornår der bliver handlet på bestemte problemer – og jo mere viden, myndigheder eller arbejdsgivere kræver, des mere passiv bliver man, siger Thora Brendstrup.

Forandrer flere krav om evidens arbejdsmiljø som politisk kampplads?

– Nej det mener jeg ikke. Det vil altid være brug for to ben: Et der råber op og gør opmærksom på problemer – typisk arbejdere på arbejdspladserne eller aktivistorganisationer som AAA. Og et, der derefter følger de årelange forskningsprocesser, før der foreligger beviser. Begge dele er nødvendige.

Krav om evidens betyder vel, at områder, hvor det er svært at påvise evidens, bliver sværere at få arbejdsmiljøreguleret?

– Ja, men det betyder ikke, at de forsvinder – hverken som problemer eller som politiske kampe. Men det vil forhale løsninger, som man har set med psykisk arbejdsmiljø.

Kampe forsvinder heller ikke, når der er tydelig evidens for bestemte problemer: Der er altid stærke politiske kræfter, der vil forsøge at dysse arbejdsmiljøproblemer ned. Og det forsinker processen med løsninger – selv når der bliver påvist klokkeklare sammenhænge. På den måde vil arbejdsmiljøet vil altid være en politisk kampplads, siger hun. ●

Evidens er også et våben i vores hænder

Forsigtighedsprincipper har under coronaforløbet vist sin styrke, mener Flemming Hansen, der er arbejdsmiljøkonsulent i 3F's byggegruppe.

Af Ole Wugge Christiansen

– De arbejdsmiljøproblemer, vi kæmper med i byggebranchen, er ovre i den hårde afdeling: Det handler om ulykker på arbejdspladserne, om besvær med muskler og skelet og om brug af kemiske midler. Men også om fx høreskader og lungeproblemer. Psykiske arbejdsproblemer er mindre – eller rettere: De ligger ikke så højt i statistikkerne. Men det kan jo komme, siger Flemming Hansen, der deltog på AAA's årsmøde i maj.

Hvordan påvirker krav om evidens jeres arbejdsmiljøarbejde?

– Vi er lige nu i gang med at forsøge at ændre på reglerne for tagarbejde.

Der har vi en fuldstændig håbløs regel, som vi vil have ændret. Men arbejdsgiverne kræver evidens – de vil vide om ulykker er enkeltstående, eller om der er et mønster. Jeg mener egentlig, at det må være nok, at der er en person, der er kommet til skade eller – i dette tilfælde – død, for at tage fat i et problem, siger Flemming Hansen.

– På den måde kræver vores modpart ofte evidens, før der sker noget. Men omvendt er evidens jo også et våben i vores hænder, når vi kan dokumentere problemer og skader, som arbejdsgiverne forsøger at løbe fra, siger han.

Vil du gerne have styrket forsigtighedsprincipper på bekostning af evidens i arbejdsmiljølovgivningen?

– Ja. Jeg synes, at hele coronaforløbet illustrerer fordelene ved et forsigtighedsprincip: at kræve forholdsregler, før problemerne løber ud af kontrol. Det er et godt princip for at kunne beskytte sig. Det gælder eksempelvis inden for kemi-området, hvor

man tit ikke ved, hvad der er i nye eller udenlandske produkter. Her er sundskepsis og omtanke godt.

Er arbejdsgiverne for træge til at reagere på mistanke eller sund fornuft?

– Jeg ved ikke, om reglerne om for eksempel at sætte rækværk op ved arbejde i mere end to meters højde, er udtænkt af fornuft med et bart papir foran sig, eller på baggrund af en række ulykker. Det, jeg ved, er, at det er svært at komme videre uden evidens og tilgængelig viden. Det kan blandt andet være ulykkesstatistikker eller selvoplevede problemer, hvor der er ringet rundt til ansatte, som man i dag gør med arbejdskraftundersøgelsen „Arbejde og Helbred“.

– Selvoplevede problemer er som regel ikke så hårde videnskabelige facts som tal, men bliver ikke desto mindre brugt som dokumentation for en række problemer. Og de er på den måde pejlemærker for, hvor der skal laves en arbejdsmiljøindsats, også fremover, siger han. ●

Find AAA på Facebook

Seneste nyt m.v. fra Aktionsgruppen kan også findes på Facebook. Søg efter:

Aktionsgruppen Arbejdere Akademikere –
For et bedre arbejdsmiljø

Bliv medlem af AAA

Har du lyst til at blive medlem af Aktionsgruppen?

Vi arrangerer møder om aktuelle arbejdsmiljøemner, laver pjecer og hjemmeside-information, samarbejder med aktivister i andre lande m.v.

Her har du muligheden for at mødes med mange forskellige arbejdsmiljøfolk.

Du kan melde dig ind via: <http://aktionsgruppen.dk/limesurvey/index.php/35952>